

Openingstekst: 1 Korintiërs 12, 4-11 (NBV21)

Er zijn verschillende gaven, maar er is één Geest;
Er zijn verschillende dienende taken, maar er is één
Heer; er zijn verschillende uitingen van bijzondere kracht, maar
het is één God die ze allemaal en bij iedereen teweegbrengt. In
iedereen is de Geest zichtbaar aan het werk, ten bate van de
gemeente. Aan de een wordt door de Geest het verkondigen
van wijsheid geschonken, aan de ander door diezelfde Geest
het overdragen van kennis; de een ontvangt van de Geest een
groot geloof, de ander de gave om te genezen; en weer
anderen de kracht om wonderen te verrichten, om te
profeteren, om te beoordelen of een profetie van de Geest
afkomstig is, om in klanktaal te spreken of om
klanktaal uit te leggen. Al deze gaven worden
geschonken door een en dezelfde Geest, die ze aan
iedereen afzonderlijk toebedeelt zoals Hij wil.

Foto Desirée van Keulen

Lezing: Marcus 5, 1-20

Ze kwamen aan de overkant van het meer, in het gebied van de Gerasenen. Toen Hij uit de boot gestapt was, kwam Hem meteen vanuit de grafspelonken een man tegemoet die door een onreine geest bezeten was en in de spelonken woonde. Niemand kon hem meer vastbinden, zelfs niet met kettingen. Hij was al dikwijls aan handen en voeten geketend geweest, maar dan trok hij de kettingen los en sloeg hij de boeien stuk, en niemand was sterk genoeg om hem te bedwingen. En altijd, dag en nacht, liep hij schreeuwend tussen de rotsgraven en door de bergen en sloeg hij zichzelf met stenen. Toen hij Jezus in de verte zag, rende hij op Hem af en wierp zich voor Hem neer, en luid schreeuwend zei hij: 'Wat heb ik met Jou te maken, Jezus, Zoon van de allerhoogste God? Ik bezweer Je bij God: doe me geen pijn!' Want Hij had tegen hem gezegd: 'Onreine geest, ga weg uit die man.' Jezus vroeg hem: 'Wat is je naam?' En hij antwoordde: 'Legioen is mijn naam, want we zijn met velen.' Hij smeekte Hem dringend om hen niet uit deze streek te verjagen. Nu werd er op de berghelling een grote kudde varkens gehoord. De onreine geesten smeekten Hem: 'Stuur ons naar die varkens, dan kunnen we bij ze intrekken.' Hij stond hun dat toe. Toen de onreine geesten de man verlaten hadden, trokken ze in de varkens, en de kudde van wel tweeduizend stuks stormde de steile helling af, het meer in, en verdrinkte in het water.

De varkenshoeders sloegen op de vlucht en vertelden in de stad en in de dorpen wat ze hadden meegemaakt, en de mensen gingen kijken wat er gebeurd was. Ze kwamen bij Jezus en zagen de bezetene daar zitten, gekleed en bij zijn volle verstand, dezelfde man die altijd bezeten was geweest door het legioen, en ze werden door schrik bevangen. Degenen die alles gezien hadden, legden uit wat er met de bezetene en met de varkens was gebeurd. Daarop drongen de mensen er bij Jezus op aan om hun gebied te verlaten. Toen Hij in de boot stapte, smeekte de man die bezeten was geweest om bij Hem te mogen blijven. Dat stond Hij hem niet toe, maar Hij zei tegen hem: 'Ga naar huis, naar uw eigen mensen, en vertel hun wat de Heer allemaal voor u heeft gedaan en hoe Hij zich over u heeft ontfenmd.' De man ging weg en begon in de Dekapolis rond te vertellen wat Jezus voor hem had gedaan, en iedereen stond verbaasd.

Overweging

Geloof u nog in demonen en boze geesten en dat zij de oorzaak zijn van allerlei ziekten? In de tijd van Jezus was dit geloof nog heel gewoon. Puur medische verklaringen voor allerlei ziekten bestonden nog niet of nauwelijks. Zo ook in onze lezing; de man is bezeten van onreine geesten. Jaren geleden ben ik een paar maal met een groep studenten bij de genezingsessies van Zijlstra in Leiderdorp geweest. Na een uur je opwarmen met lofliederen en halleluja's mochten mensen naar voren komen voor een genezingsessie. De duivel werd naar zijn hok gejaagd en de patiënt in naam van Jezus genezen verklaard, al mislukte dat soms. Zo werd een blinde een keer weggestuurd, een dove genegeerd en tegen een vrouw gezegd: ben je er al weer? Waarom noem ik dit? Omdat volgens Paulus de gave van genezing aan de kerk is toevertrouwd. Daar beroepen allerlei sekten zich op en dat missen sommige mensen in de gewone kerken. Nu kom je exorcisme niet alleen in de kerk tegen, maar ook in natuurreligies en zelfs in het Boeddhisme. Hoe zit dat in onze lezing?

Er is in heel het Nieuwe Testament géén verhaal waarin zo luguber de innerlijke verscheurdheid van een mens aan de orde komt. De man is volledig ontwricht. Dag en nacht dwaalt hij rond, schreeuwend en zichzelf beukend met stenen. Tussen de graven leeft hij als een dode in ballingschap, als een demon tussen demonen, niet in staat tot enig menselijk contact. Want anderen zijn bedreigend voor hem met hun boeien en kettingen, waarmee ze vergeefs proberen hem vast te binden. De leefwereld waarin deze man woont is die van de eenzaamheid en angst: een angst met duizend gezichten. Als je zo in angst leeft dan zie je overal leeuwen en beren en word je onophoudelijk omringd door spookgestalten; dan leef je in een gevangenis zonder muren, troosteloos. Geloven in boze geesten kan heel angstaanjagend zijn. Misschien zou je deze man tegenwoordig psychotisch noemen.

Leven in angst gaat vaak gepaard met destructieve macht en fatale fantasie. De innerlijke onmacht uit zich in gewelddadigheid. Je ziet het op straat, helaas steeds meer. Ontwrichtend. Je ziet het in sommige godsdienstige kringen: hoe banger je bent voor het oordeel van God, hoe meer duivels je om je heen ziet grijzen. Want duivels en demonen, zijn dat niet verbeeldingen of projecties van je eigen onbegrepen angsten? In de Middeleeuwen waarde een enorme golf van angst door Europa door de zwarte dood, door politieke onrust, de vele oorlogen en de angst voor de hel. Het is dan ook de tijd van duivelgeloof en heksenjacht.

Zo dwaalt bij Marcus de bezetene rond, als in een hel op aarde. Als hij Jezus ziet, reageert hij dubbelzinnig. Hij loopt op Jezus toe, valt op zijn knieën, maar weert Hem tegelijk af met de woorden "wat wil je van me"? Is hij bang, dat Jezus hem pijn zal doen, zoals allerlei andere hulpverleners hem al pijn gedaan hebben door hem met kettingen vast te binden? Je ziet het in de hulpverlening wel meer hoe mensen reageren als een magneet met 2 polen: ze klampen aan je vast en tegelijk weren ze je af. Het is buitengewoon lastig om hier mee om te gaan. Je ziet ook, dat Jezus' eerste poging om hem te genezen mislukt is. Hij is blijkbaar verkeerd begonnen en moet opnieuw beginnen. Heel grappig is, dat Jezus begon op de manier van Zijlstra door de onreine geest op bevel te willen verjagen. Ook in de hulpverlening zie je soms hoe de 1^e poging om te helpen kan mislukken. In de 1^e poging van Jezus is de man een geval, in de 2e poging wordt hij een medemens, want nu vraagt Jezus naar zijn naam: "Wie ben je, hoe heet je?" Dit blijkt de enige toegang. In de hulpverlening is een zieke niet een geval, maar een medemens. Dat wordt soms vergeten. Maar ook voor jezelf, in je eigen misère, geldt het: "Wie ben ik eigenlijk? Wat leeft er in mij? Waar gaat het mij om?" In alle rusteloosheid is dat de 1e vraag op de weg naar innerlijke genezing. Je moet eerst weer bij jezelf verzameld worden om weer goed met anderen in contact te kunnen treden. Maar je kan helaas ook te veel met jezelf bezig zijn. Dan moet je van jezelf bevrijd worden.

Het antwoord van de bezetene is schokkend, maar ook heel herkenbaar. Er is niet één 'ik'. Er woont een legio 'ikken' in hem, als een Romeins legioen rondstampend, onbedwingbaar. Ik ben géén ik, maar een 'wij'. En als je een 'wij' bent, een legioen, dan is er geen ruimte om je eigen zelf te zien. Onzekerheid en angst kent duizend gezichten. Het zijn in dit verhaal de demonen of angsten zelf die

met Jezus gaan onderhandelen en Hem vragen of Hij ze in de varkens wil sturen, alsof deze demonen of angsten dat niet uit zichzelf zouden kunnen. Ze moeten gestuurd worden. Alleen dan vinden ze een uitweg. Wellicht zijn de onreine varkens hier gewoon het symbool voor allerlei agressie, dat zich moet ontladen. Zoals je dat in sommige therapieën ziet, als je moet leren schreeuwen en stampvoeten en met kussens smijten om verdrongen agressie kwijt te raken. Of zoals je soms ook zelf dingen waarmee je bezig bent en die mislukken van boosheid stuk gooit om de pijn te ontladen en je teleurstelling te overwinnen. Want vrijheid heeft een prijs. Dat betekenen voor mij die varkens. Vrijheid heeft een prijs. Je geneest niet zomaar. Het vraagt wat. Die onreine varkens hebben hier dezelfde functie als het schrijven van een brief, waarin je je boosheid en je pijn verwoordt en die je daarna verbrandt of begraaft.

De varkenshoeders hebben het daar natuurlijk moeilijk mee, als je het verhaal letterlijk neemt. Maar is het wel letterlijk bedoeld? Kan de angst voor een vreemde wonderdoener niet veel belangrijker geweest zijn dan de varkens zelf? Want wie kan genezen kan ook doden. We witte magie gebruikt kan ook zwarte magie bedrijven. Maar misschien verschuift zich hier de symboliek van het verhaal en kan je de varkenshoeders vergelijken met de mensen die er geen belang bij hebben, dat degenen die aan hun zorg zijn toevertrouwd werkelijk genezen en zelfstandig worden. Je houdt ze ziek om ze afhankelijk van je te houden. Dat gevoel krijg je bij sommige therapieën. Zoals bij Zijlstra als mensen telkens weer terugkeren om opnieuw te genezen. Als een kick telkens herhaald moet worden. Therapieën die je eigenlijk gevangen houden in plaats van je te bevrijden. Ze beloven genezing, maar houden je misschien onbedoeld gevangen in hun web. In sommige kringen worden je eerst allerlei angsten (en foute gewoontes) aangepreut om je er vervolgens weer van af te helpen. Telkens opnieuw. Zo moet je in sommige christelijke kringen eerst geloven in allerlei duivels of demonen om vervolgens via exorcisme er van verlost te worden. Dat is de dwaasheid van de religieuze angstcultuur. Angst wordt soms religieus of psychologisch geëxploiteerd. Zijn dat niet de varkenshoeders? Of is dat een foute opmerking?

Da gave van genezing, waar Paulus op doelt, is voor een deel aangeboren, en deels een kwestie van een goede opleiding, zeker in deze tijd. Niet iedereen kan het, niet iedereen heeft die gave. Elk mens heeft zijn of haar eigen gave. Dat moet je leren ontdekken. Maar als je een goed gevoel hebt voor de problemen van mensen die je tegenkomt, dan nog kan je fouten maken. Ook Jezus begon fout in dit verhaal. De gave van genezing werkt niet altijd. Elke gave heeft zijn beperkingen. Bij Marcus is Jezus eigenlijk een raadselachtige wonderdoener, die door zijn optreden ook meermalen angst opriep. In heel het evangelie van Marcus speelt angst voor Jezus' optreden een rol. Daarover heeft Cor van Bree in januari gesproken.

Een groot verschil met gebedsgenezers als Zijlstra is, dat Jezus heel vaak verbiedt om ruchtbaarheid te geven aan de genezing. De huidige gebedsgenezers maken volop reclame om maar zoveel mogelijk mensen te betrekken bij hun praktijk. Jezus zocht geen roem en bewondering, al kreeg hij dat wel.

Eeuwenlang was gebedsgenezing een van de weinige manieren om met ziekte om te gaan. Ook als het niet hielp gaf het toch meer rust en vertrouwen. Jezelf overgeven aan rust en vertrouwen op God heeft een positieve betekenis. Zelfs als het einde nadert. Ik herinner me nog heel levendig dat jaren geleden een vrouw me vroeg om te bidden voor haar genezing. Ik wist, dat haar leven door artsen was opgegeven. Ik wilde haar niet teleurstellen, maar ook niet voor de gek houden. Spontaan bad ik 'God u weet hoe mevrouw x ontzettend graag wil blijven leven, wees haar daarin nabij, maar als het anders is, dan bent u er toch ook bij?' Spontaan onderbrak ze mijn gebed en zei tegen me: "U hebt gelijk, ik moet me leren overgeven". Diezelfde avond is ze overleden. Het gebed kan je innerlijke rust geven. Als het je lichaam niet geneest, dan kan het wel je ziel genezen. Gebedsgenezing moet daarom geen vrome dwingelandij worden. Dat roept teleurstelling op of zelfbedrog. Al sluit ik niet uit dat ook dit soms helpt.

Tenslotte valt er nog één ding op. Als Jezus weg gaat, vraagt de ex-bezetene of hij mee mag. Op veel plaatsen in de bijbel roept Jezus mensen op om los te komen van de sleur en geborneerdheid van alledag, om verder te kijken dan het burgerlijk bestaan. Dan moet je leren loslaten en op weg gaan naar een nieuw en onbekend land. Maar hier is het andersom. De bezetene heeft nooit een thuis gehad. Hij moet juist leren weer samen te wonen met andere mensen, zijn familie, zijn dorp. En niet opnieuw vluchten door Jezus te volgen. Als een vlucht naar Jezus een vlucht is voor je eigen bestaan, wat heb je dan eigenlijk bereikt? Daarom mag de man niet mee. Jezus ziet het: je geneest niet iemand door hem vervolgens afhankelijk van jou te maken. (Kijk naar de afbeelding op de liturgie. De armen moeten wijd open blijven. Anders word je zorg een gevangenis). Daarom moet hij in eigen kring vertellen en laten zien wat er in Gods' naam met hem gebeurd is. En dat doet hij dan ook, maar hij maakt er "in Jezus' naam van", wat Jezus eigenlijk niet gezegd had. Maar allà, daar doen we niet moeilijk over. Of je iets in Gods' naam of in Jezus' naam doet, dat is lood om oud ijzer – als het maar bevrijdend is.

Paulus noemt de gave van genezing. Is hij zelf niet ook genezen tijdens zijn weg naar Samaria? Genezen van een verwrongen idee van God door de mensen rondom Jezus te vervolgen, omdat ze zo idioot waren om te geloven in een Messias die gekruisigd is? Een scrupuleus geloof in God kan tot haat leiden, afkeer van mensen die afwijken van jouw geloof. Die innerlijke bevrijding, die ommekeer heeft Paulus tot een nieuw mens gemaakt. Met dogmatisme word je een gevangene van je eigen opvattingen.

En dat is de hele boodschap van vandaag: hoe word je bevrijd van je angsten, je bezetenheid, je demonen, je ergernissen of je vooringenomenheid? Door met behulp van de geest van God of Jezus opnieuw te ontdekken: wie ben ik eigenlijk, wie en wat houdt mij vast en bevrijdt mij van allerlei dwanggedachten of boosheid – opdat ik mijzelf terug mag vinden, in relatie tot God en in relatie tot de mensen om mij heen. Amen.

Slottekst:

Tibetaans spreekwoord:

"Overal waar je vrienden hebt, is je vaderland, en overal waar je liefde ontvangt, ben je thuis."

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl